

ЛІТЕРАТУРА

1. Смирнова Т. А. Теоретичні і методичні засади диригентсько-хорової освіти у вищих навчальних закладах : автореф. дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти» / Тетяна Анатоліївна Смирнова. – К. , 2004. – 40 с.
2. Стулова Г. П. Хоровой класс: теория и практика вокальной работы в детском хоре / Г. П. Стулова. – М. : Просвещение, 1988. – 125 с.
3. Уколова Л. И. Дирижирование : учеб. пособ. [для студ. сред. проф. образования] / Л. И. Уколова. – М. : Гуман. изд. центр ВЛАДОС, 2003. – 208 с.
4. Хайкин Б. Э. Беседы о дирижерском ремесле / Б. Э. Хайкин. – М. : Советский композитор, 1984. – 240 с.

РЕЗЮМЕ

С. Г. Крамская. Особенности подготовки будущих учителей музыки к педагогической практике в школе.

В статье рассматривается проблема подготовки будущих учителей музыки к педагогической практике в школе в ракурсе работы с детскими хоровыми коллективами. Подготовительный этап рассматривается как ведущий. Анализируются его особенности, составляющие и предпосылки. Уточняются составляющие профессионального дирижерско-хорового мастерства будущего учителя музыки.

Ключевые слова: будущий учитель музыки, педагогическая практика, дирижерско-хоровое мастерство, детские хоровые коллективы.

SUMMARY

S. Kramskaya. Osobennosti preparations of future music masters to pedagogical practice at school.

The article is devoted preparation of future music masters to pedagogical practice at school in foreshortening robots with child's choral collectives. The preparatory stage is examined as an anchorman. His features, constituents and pre-conditions, are analysed. The constituents of professional bandleader-choral trade of future music master are specified.

Key words: future music master, pedagogical practice, bandleader-choral trade, child choral kolektivi.

УДК 373.2.016:78

І. А. Малашевська

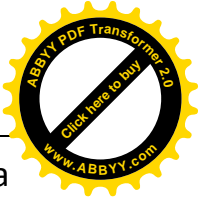
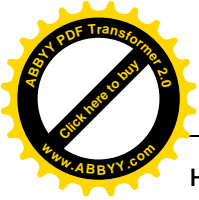
Переяслав-Хмельницький державний педагогічний
університет ім. Григорія Сковороди

ВПРОВАДЖЕННЯ МЕТОДІВ МУЗИКОТЕРАПІЇ У НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИЙ ПРОЦЕС ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

У статті актуалізовано проблему використання музикотерапії в роботі з дітьми дошкільного віку. Обґрунтовано необхідність впровадження методів музикотерапії у навчально-виховний процес дошкільних закладів. Подано структуру методів музикотерапії, їх зміст та залежність використання від вікових особливостей дітей. Визначено мету, завдання та форми роботи музико-терапевтичного гуртку. Висвітлено результати практичної діяльності гуртка «Музикотерапія» у дитячому садочку.

Ключові слова: музикотерапія, дошкільний навчальний заклад, навчально-виховний процес, методи, принципи, завдання, форми, гурток.

Постановка проблеми. В умовах відтворення та розвитку інтелектуального й духовного потенціалу нації пріоритетного значення набуває створення сучасної системи безперервної освіти. Дошкільні

навчальні заклади, виконуючи роль міцного фундаменту, перебувають на шляху впровадження Державної цільової програми розвитку дошкільної освіти на період до 2017 року.

Збереження та зміцнення фізичного, психічного і духовного здоров'я дітей є одним із основних завдань дошкільної освіти. Медики стверджують, що в умовах сьогодення багато дитячих хвороб пов'язані з нестачею в їхньому житті благозвучних звуків, які так необхідні для повноцінного фізичного й інтелектуального розвитку дітей. Дзюркіт струмка, шелест листя, спів птахів, сюркотання цвіркуна і багато-багато інших звуків, серед яких людина жила впродовж тисячоліть, сьогодні змінилися ревищем реактивних літаків, гуркотінням автомобілів, побутової техніки тощо. А замість дитячої музики та ніжного співу матері дитина чує постріли, лайливі слова, зойки жаху з телевізійних трилерів.

У наш час зібрано чимало наукових підтверджень того, що музика має вплив на психофізіологічну та емоційно-почуттєву сферу особистості. Отже, можна сміливо заявляти про необхідність використання наукових здобутків у процес навчання та виховання дітей дошкільного віку.

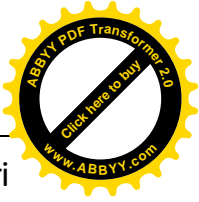
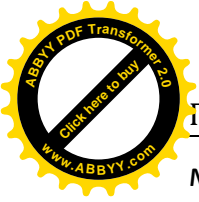
Одним із шляхів вирішення окреслених питань ми вбачаємо в необхідності впровадження музикотерапії як здоров'язберігаючої технології у навчально-виховний процес дошкільних навчальних закладів.

Мета статті – обґрунтувати необхідності застосування прийомів і методів музичної терапії у навчально-виховному процесі дітей дошкільного віку.

Всім нам відомо, що цей світ ми сприймаємо через зір, смак, дотик, нюх і слух. Вуха – це перший орган, що формується в ембріона. Наші слухові рецептори працюють безперервно і не виключаються навіть тоді, коли людина знаходиться у безсвідомому стані. Ми часто не піклуємося про «гігієну» органів слуху наших дітей, а дозволяємо їм «вживати» все підряд, не розуміючи руйнівної сили деяких звукових процесів і не враховуючи позитивної сторони музичного мистецтва.

Аналіз актуальних досліджень. В науковій літературі проблему впливу музики на гармонійний розвиток дитини дошкільного віку вивчали З. Еманова, С. Нечай, Г. Побережна, С. Садовенко, І. Трофімченко, Т. Тютюнникова та інші.

С. Нечай, досліджуючи питання впливу музики на **розвиток інтелекту**, зазначає, що музика як феноменальне явище надає великі

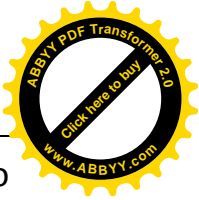
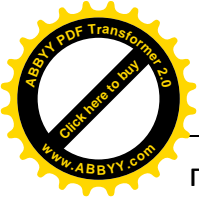

можливості навчати дітей основам наук. Адже використання музики в якості фону, музичних ігор та вправ на заняттях і в організованій діяльності стимулює роботу обох півкуль головного мозку дитини одночасно. Крім того, відомо, що класична музика побудовано за певними логічними принципами і це сприяє устаткуванню коливань нейронів, тренуванню мозку [4].

Встановлено, що емоційно-образна навіюваність в області слуху у хлопчиків максимальна в 3 роки, а у дівчаток – в 3–4 роки. Спеціалісти також наполягають на тому, що активна форма слухання музики (танець, малювання, спів, гра тощо) краще відгукується, резонує у душі дитини. Емоції безпосередньо пов'язані з пластикою. Спонтанні рухи під час співу та прослуховування музики є вкрай ефективними та конче необхідними. Використання в якості фону звуків природи (шум моря, спів пташок тощо) позитивно впливає на розвиток емоційного досвіду дітей. Однак, важливо, щоб слухові враження підкріплювалися конкретними життєвими асоціаціями.

У музикотерапевтичній роботі з дітьми дошкільного віку важливу роль відіграє гра на музичних інструментах. Це може бути ксилофон, дудочка, сопілка, брязкальця, металофон тощо. Спеціалісти радять при заїканні і поганій вимові дітям грати на струнно-щипкових інструментах, дітям з ослабленими серцем і судами опановувати гру на духових музичних інструментах. А барабан має мати майже кожна дитина, який слугуватиме в якості громовідводу: дитина, граючи на барабані, виплескує образи, гнів, негативну енергію. Замінити музичні інструменти можуть дощечки з різних порід дерева, пляшечки з різним наповненням (гороху, пшона, гречки тощо), наповнені водою стакани тощо. Фантазуйте та експериментуйте. Але головне у навчанні гри на музичних інструментах не відбити охоту до музичних занять надмірною серйозністю.

Дуже цікавою у плані навчання гри на музичних інструментах дітей дошкільного віку є **методика «Виховання талантів»** Сініті Судзукі. За цією методикою музичну освіту (гру на скрипці або фортепіано, альті, віолончелі, флейті, гітарі) варто починати з раннього віку (в США рекомендують з 2–2,5 років, а у Європі з 3–4-х років). Унікальність цієї методики полягає в тому, що вона є цілою філософією, яка ґрунтується на вихованні людини з добрим і чистим серцем. Кредо Сініті Судзукі: «Спочатку – характер, а потім – здібності». Основні принципи даної методики: викликати і постійно підтримувати інтерес дитини до музики і музичного інструмента; створювати якісне музичне тло; постійно

повторювати вивчене; заохочувати і хвалити; активно залучати до музичного виховання батьків; влаштовувати домашні концерти; створювати позитивну атмосферу; велику увагу приділяти донотному періоду навчання; забезпечувати соціальну взаємодію з іншими дітьми [8].

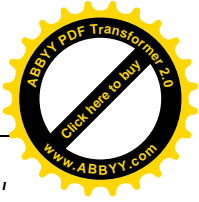
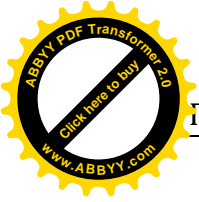
Практичну апробацію дана методика отримала у професійній діяльності І. Трофімченко. Адаптувавши до індивідуальних особливостей своїх вихованців та спираючись на власний досвід, авторка розробила практичні рекомендації стосовно використання методики «Виховання талантів» С. Судзукі [8].

Про необхідність застосування методу **музично-стилістичних трансформацій** у дошкільному музичному вихованні вказує З. Еманова. На її думку використання готових аудіо записів різностильової музики та імпровізоване виконання музичного супроводу у різних стилях оптимізує організацію музично-виконавської діяльності старших дошкільнят. Адже базування даної діяльності лише на основі польки, маршу та вальсу, що побутує у більшості дошкільних закладів, призвело до одноманітності звучання дитячого репертуару, обмежуючи його художню виразність і розвивальне значення [1].

Про важливість впровадження сольфеджіо у дошкільні та загальноосвітні навчальні заклади зазначає Т.Тютюнникова, автор потішного сольфеджіо для малюків **«Доноткіно»**. Спів, гра на дитячих інструментах, мовне музикування, елементарна театралізація та пантоміма, танці та імпровізовані рухи, колективна творчість – ті форми, в яких пропонується викладання сольфеджіо як загальногуманітарного предмету з широким колом задач з розвитку у дитини її природної музичності, комплексу здібностей, музичної чутливості тощо [9].

Важливу роль у музикотерапевтичній роботі з дітьми дошкільного віку відіграє використання дитячого музичного фольклору, про що зазначено у наукових працях, зокрема С. Садовенко [6; 7].

Виклад основного матеріалу. Музикотерапія, як відносно нова галузь психотерапії, є дієвим засобом моделювання й корекції внутрішнього стану людини. В перекладі з грецької музикотерапія означає «лікування музикою», але не в буквальному клінічному значенні, а шляхом соціалізації людини та опосередкованого впливу на її психофізіологічні процеси. Крім того, музикотерапія вирішує проблему стимуляції саморозвитку та самовдосконалення людини, активізації її творчого потенціалу.

Основними принципами музикотерапії є: *медичний* (не нашкодь), *первинність музичного впливу* (головне музика, а не медицина), *пріоритет активної творчості* (співати, грати, музикувати тощо).

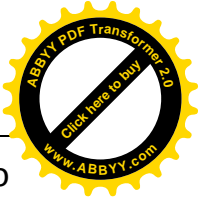
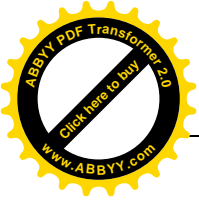
Музикотерапія має пасивні (рецептивні) й активні методи. До *пасивних* належать: *комунікативний* (спільне прослуховування музики, спрямоване на підтримку довіри, взаєморозуміння), *реактивний* (направлений на досягнення катарсису) та *регулятивний* (сприяє зниженню нервово-психічного напруження) методи. А також *музичний супровід трудового процесу* (функціональна музика) задля стимуляції психофізіологічних функцій у процесі навчально-виховної (трудової) діяльності. До *активних методів* входять: *терапія співом*, *рухова імпровізація під музику*, *інструментальна терапія*, *танцювальна терапія*.

Дуже розповсюдженим у музикотерапії є використання комплексних методів, які об'єднують візуальний канал і слух: споглядання прекрасних пейзажів (ландшафтотерапія) з музичним супроводом, малювання та ліплення під музику тощо.

Дошкільний етап розвитку людини є особливо важливим етапом формування особистості. Дитинство – це справжнє, яскраве, самобутнє, неповторне життя. Від того, яким воно було, хто і що супроводжували дитину в дитячі роки, що увібрали її розум і серце з навколишнього світу, залежать якості її майбутньої особистості.

Вибір форм і методів музикотерапевтичної діяльності обов'язково має враховувати *вікові особливості дітей*, орієнтуватися на специфіку їх психофізіологічного розвитку в молодшому, середньому та старшому дошкільному віці.

У музикотерапевтичній роботі з **молодшими** (3–4 роки) дошкільниками важливо створювати сприятливі умови для розширення кола музичних предметів та явищ, які вони пізнають, допомагати в ознайомленні з ними. У цей період інтенсивно розвивається музичний слух, здатність розрізняти різні шуми, голоси людей, звуки й тони музики. Характерною особливістю дітей даного віку є значне емоційне збудження, нестриманість і недостатня стійкість емоцій, які швидко виникають, минають і змінюються на протилежні. Сприйняття оточуючого світу дитиною цього віку відбувається переважно через емоції, домінування збуджено-радісного стану дитячої душі від процесу сприйняття нового.

У музикотерапевтичній роботі з дітьми **середнього** дошкільного віку (4–5 років) слід орієнтуватися на розвиток дослідництва, експериментаторства, самостійного пошуку вирішення музично-проблемних завдань, цілеспрямованості поведінки та музичної діяльності. У цей період збільшується стійкість мимовільної уваги (проміжок часу, протягом якого дитина може зосереджуватися на певній діяльності). Однак ще не досить розвиненим є образне уявлення. Значного розвитку набуває пасивне й активне мовлення.

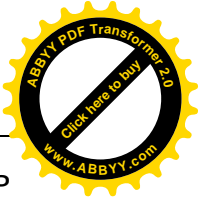
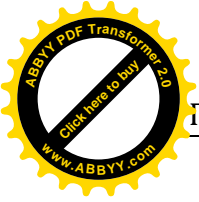
У роботі з дітьми **старшого** дошкільного віку (5–6 років) варто акумулювати їх творчу активність, інтерес до різних видів музичної діяльності. Завдяки загальному фізичному розвитку у дітей цього віку удосконалюється структура і функції мозку, відбуваються прогресивні зміни вищої нервової діяльності, для якої характерною стає особлива жвавість орієнтувальних реакцій. Розвивається умовне гальмування, посилюється регулятивний вплив кори великих півкуль головного мозку на функціонування підкірки, що зумовлює фізіологічну основу цілеспрямованості й організованості поведінки. Відбувається помітне підвищення чутливості аналізаторів, їх здатності диференціювати оптичні, акустичні та інші властивості предметів і явищ, продовжує розвиватися кольоровідчуття, розрізнення світлових відтінків. Мовний слух дитини розвивається швидше, ніж звуковисотний, який є основою музичних здібностей.

На базі дошкільного навчального закладу № 9 «Сонечко» м. Переяслав-Хмельницького нами була започаткована діяльність гуртка «Музикотерапія». Гурток відвідують діти молодших, середніх та старших груп. Загалом в музикотерапевтичній діяльності задіяні близько 70 дітей.

Метою гуртка є гармонізація внутрішнього світу дитини та розвиток її здібностей засобами музичної творчості.

Завданнями гуртка є:

1. Зняття емоційно-психологічної напруги та досягнення катарсису у процесі музично-творчої діяльності.
2. Збагачення емоційно-почуттєвої сфери дитини.
3. Реалізація бажання дитини співати, музикувати та танцювати (спонтанні та керовані рухи під музику).
4. Розвиток навичок інтонування дитячих, класичних і народних пісень.
5. Формування вміння музикувати на елементарних музичних інструментах (бубон, сопілка, барабан, металофон, ксилофон тощо).

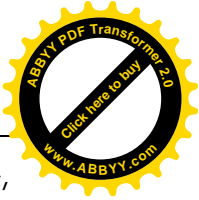
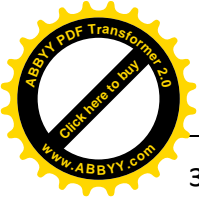
Форми роботи гуртка: 1. Спів дитячих, народних і класичних пісень а капела та у супроводі фортепіано, синтезатора, аудіо-запису (фонограма «плюс голос», фонограма «мінус голос»). 2. Музикування на елементарних музичних інструментах. 3. Слухання дитячої музичної класики. 4. Танцювальні та спонтанні рухи під музику. 5. Музично-ритмічні ігри та вправи.

На основі аналізу педагогічної, психологічної та музикотерапевтичної літератури нами була розроблена модель застосування методів музикотерапії у навчально-виховному процесі дітей дошкільного віку. Залучення **мотиваційного методу** на початку заняття, на нашу думку, має більш виховне значення, сприяючи збільшенню зацікавленості дітей музичною діяльністю, розумінню та усвідомленню бути слухняними та слухаючими, хорошими та добрими.

Використання **методів танцювальної терапії** забезпечує реалізацію принципу контрасту (чергування спокійних й активних форм роботи). Рухлива та ритмічна музика, яка слідує за повільною композицією слугує дітям сигналом того, що треба ставати у коло та починати танок, який складається з активного руху по колу та нескладних, але ритмічних танцювальних рухів.

Після цього настає найкращий момент задля залучення **методів вокалотерапії**: співу дитячого музичного фольклору, який є поліфункціональним етнокультурним явищем і реалізується засобами ряду речитативних, співних та ігрових творів. Вченими доведено, що фольклор має здатність пробуджувати генну пам'ять людини, «ресурсні стани» – відчуття гармонічної повноти буття. Отже, використання дитячого музичного фольклору є обов'язковою та важливою складовою музикотерапевтичної діяльності. У своїй роботі ми використовуємо аудіо-диск «Вийди, вийди, сонечко»: українські народні пісні співають діти, у якому зібрано більше 50-ти пісень. Інколи ми проспівуємо ці пісні без музичного супроводу, а капело, задля уточнення та вивчення деяких слів. Однак буває, що діти самі задають вид наступної діяльності. Наприклад, під час співу веселих пісень, вони починають танцювати й активно рухатися. Слід дослухатися до бажань і прагнень дітей.

Дуже важливим моментом в музикотерапевтичній роботі є побудова динаміки заняття. І варто знати, що кульмінація (найактивніші та найемоційніші моменти заняття) має припадати на середину заняття. Діти надзвичайно люблять **музичні ігри**, під час яких вони емоційно-радісно

збуджуються («Вовчики і зайчики», «Мишки і котики», «Гномики», «Фея», «Бджілки», «Метелики», «Літачки», «Залізний ключ»). Отже, переключення на інший цікавий, але більш спокійний вид музикотерапевтичної діяльності має бути обов'язковим після проведення музичних ігор.

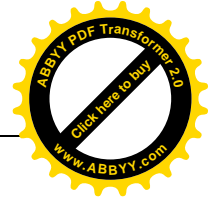
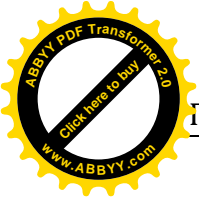
Дуже дієвим у даному випадку є **метод музикування**: гра на елементарних музичних інструментах. Кожен інструмент (*бубон, брязкальця, сопілка, ксилофон, металофон, маракаси, дерев'яні ложки тощо*) слід вводити поступово, роз'яснюючи дітям, що це за інструмент і як на ньому треба грати. Музикування повинне бути як сольним, так і груповим. Обмін інструментами дуже подобається дітям і, в свою чергу, дає можливість опанувати грою на більшій кількості інструментів. Метод музикування ефективно застосовується і під час тематичних занять (*шумовий, дерев'яний, скляний, металевий звуки*).

Залежно від плану заняття ми також використовуємо **методи ритмічних вправ, тонування звуків, вслуховування у звуки природи, спів пісень з мультфільмів, малювання під музику, спонтанні танцювальні рухи зі стрічками, обручами, прапорцями та тканиною, «водний оркестр»** тощо. Зміна видів діяльності дозволяє ефективніше використовувати відведений час та не допускати перевтоми дітей.

Практичне впровадження методів музикотерапії у процес навчально-виховної діяльності дітей дошкільного віку підтвердило, що систематичні музикотерапевтичні заняття дозволяють: 1) гармонізувати внутрішній світ дитини; 2) покращити її фізичне та психологічне здоров'я; 3) розвинути музичні й інтелектуальні здібності (IQ) та пам'ять дитини.

Таким чином, на основі нашого дослідження ми дійшли до таких **висновків**:

- в умовах відтворення та розвитку інтелектуального й духовного потенціалу нації пріоритетного значення набуває використання музикотерапії як здоров'язберігаючої технології в навчально-виховному процесі дошкільних навчальних закладів;
- вибір форм і методів музикотерапевтичної діяльності обов'язково має враховувати вікові особливості дітей;
- діяльність гуртка музикотерапії у дошкільному навчальному закладі створює умови для оптимізації розвитку психофізіологічної та емоційно-почуттєвої сфери дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Еманова З. Розмаїття музичних стилів – дітям / З. Еманова // Дошкільне виховання. – 2010. – № 10. – С. 28–32.
2. Ігнат'єва Л. Музикотерапія в дитячому садочку / Л. Ігнат'єва // Дошкільне виховання. – 2008. – № 4. – С. 14–16.
3. Малашевська І. А. Музична терапія як засіб гармонізації особистості / І. А. Малашевська // Простір арт-терапії: горизонти стосунків : Матер. VII міжнар. міждисциплінарної наук.-практ. конф. – К., 2010. – С. 25–27.
4. Нечай С. Музика для інтелекту / С. Нечай // Дошкільне виховання. – 2010. – № 4. – С. 4–8.
5. Побережная Г. И. Музыка в детской душе / Галина Ионовна Побережная. – К. : Українське агентство інформації та друку «Рада», 2007. – 80 с.
6. Садовенко С. М. Світ фольклору: Український дитячий музичний фольклор як засіб формування музичних здібностей дітей дошкільного віку : наук.-метод. посіб. / Світлана Садовенко. – К. : КТ «Київська нотна фабрика», 2007. – 332 с.
7. Садовенко С. Розвиток музичних здібностей засобами українського фольклору: Навчально-методичний посібник / Світлана Садовенко. – К. : Шк. світ, 2008. – 128 с.
8. Трофімченко І. Як навчати музики найменших / І. Трофімченко // Дошкільне виховання. – 2010. – № 2 – С. 24–26.
9. Тютюнникова Т. Э. Доноткино. Ч. 1. / Т. Э. Тютюнникова. – М. : Педагогическое общество России, 2005. – 64 с.

РЕЗЮМЕ

И. А. Малашевская. Внедрение методов музыкотерапии в учебно-воспитательный процесс детей дошкольного возраста.

В статье актуализирована проблема использования музыкотерапии в работе с детьми дошкольного возраста. Обоснована необходимость внедрения методов музыкотерапии в учебно-воспитательный процесс дошкольных заведений. Подана структура методов музыкотерапии, их содержание и зависимость использования от вековых особенностей детей. Определена цель, задания и формы работы музыкотерапевтического кружка. Освещены результаты практической деятельности кружка «Музыкотерапии» в детском саду.

Ключевые слова: музыкотерапия, дошкольное учебное заведение, учебно-воспитательный процесс, методы, принципы, задания, формы, кружок.

SUMMARY

I. Malashevskia. The introduction of musical therapy methods into educational process of children under school age.

In the article the problem of the use of musicotherapy in-process with the children of preschool age is examined as actual. The necessity of introduction of methods of musicotherapy is grounded for the educational process of preschool establishments. The structure of methods of musicotherapy, their maintenance and dependence of the use from the age-old features of children, is given. A purpose, tasks and forms of work of muzikoterapevticheskogo group, is certain. The results of practical activity of group of «Musicotherapy» are lighted up in child's garden.

Key words: musical therapy, preschool institution, educational process, methods, principals, tasks, forms, a circle.